

Opinió

L'Espai Cooperatiu del Nucli Antic d'Olot

Quan em pregunten *com* es pot revitalitzar un nucli antic, m'agrada contestar que més que el *com*, és *amb qui*: “amb la seva gent”. La resposta causa certa incredulitat en venir d'una arquitecta. M'imagino que s'espera que parli de fer-ho a través de la rehabilitació dels edificis i amb la creació d'habitatges; també, amb la millora de carrers i places i amb la creació d'algun equipament de proximitat. I és evident que aquestes son coses que, sens dubte, cal fer per *rehabilitar* el barri, però no són suficients per *revitalitzar-lo*. Fer reviure un barri és alguna cosa més complexa, i alhora més essencial: és fer que les persones que en són propietàries, o que hi viuen, o que hi treballen, o que hi van a estudiar, a comprar o a passejar, se sentin part activa de la millora i la transformació del barri. Que en siguin protagonistes i la veritable raó del canvi.

mòria i identitat col·lectiva. És una qüestió que implica tothom i necessita de tothom. És motiu de preocupació de tothom el progressiu tancament de botigues i la pèrdua d'habitatges en el barri; però també és esperançador per a tothom que s'hi hagin fet millores recents en els espais públics i l'obertura, fa un any, de l'Espai Cooperatiu del Nucli Antic a la Casa dels Nassos (que també és la seu del Col·legi d'Arquitectes de la Garrotxa i el Ripollès). Si un barri es revitalitza amb la seva gent, un projecte de regeneració integral per a aquest barri necessita d'un obrador de relacions i d'interacció entre tots els agents de la comunitat. Un espai a peu de carrer on *coproduir* les accions de transformació i millora. Un espai per a la *cooperació ciutadana*.

L'*arquitectura social* consisteix precisament en reforçar i rehabilitar el vincle entre els diferents

Alhora, la totalitat de les àrees municipals i comarcals –des de les d'acció social, comerç i ocupació, educació i cultura, urbanisme i medi ambient, fins a les de secretaria, intervenció i policia municipal– s'han compromès a aterrar, tècnica i burocràticament, cada una de les accions fins a fer-les realitat. La implicació i la participació de nombroses famílies i propietaris d'edificis del Nucli Antic, així com de moltes de les persones que hi viuen de lloguer o les que hi tenen llogat un comerç o taller, permeten crear noves comunitats de veïns i comerciants que sumaran esforços per rehabilitar les illes de manera conjunta, compartint ascensor i patis i esdevenint una comunitat de béns que rebrà l'assessorament d'arquitectes, enginyers, advocats i economistes contractats pel mateix Ajuntament. També ens ha calgut anar a buscar, per definir les actuacions del projecte integral, nombroses entitats, col·lectius i fundacions de la ciutat, així com nombrosos experts en qüestions que van des de les valoracions del sòl a la seva renaturalització i biodiversitat.

“Fer reviure un barri és alguna cosa més complexa, i alhora més essencial”

De fet, no estem fent res que no haguessin fet ja aquells olotins que, després dels terratrèmols dels anys 1427 i 1428, van traçar a l'alou de la Coromina, sota el puig de Sant Esteve, una vila nova. Allà, *amb qui* era del tot important, i el que ara és l'Espai Cooperatiu del Nucli Antic podria ser el de l'Almoina del Pa Comú. Les ciutats es tornen a fundar de la mà de la seva gent i per això reviu al llarg dels segles.

Itziar González Virós
Il·lustració: Quim Domene

Les administracions públiques tenen la funció de vetllar per l'interès general i, sens dubte, atendre i millorar els nuclis antics és una qüestió d'interès de tothom. Es tracta d'un barri que *pertany* a tots els habitants de la ciutat perquè n'és l'enclavament fundacional, el seu origen i llavor. És *patrimoni* de totes les persones que se senten d'una mateixa ciutat i un element de *me-*

agents de la comunitat: cada grup d'agents hi juga un paper i hi aporta coses úniques i complementàries. El reconeixement de cadascuna de les parts garanteix la bona salut de la cooperació i l'assoliment dels reptes comuns. L'impuls del govern de la ciutat, amb el consens de tots els grups polítics, garanteix l'estabilitat del projecte i les inversions al llarg dels anys, més enllà d'un mandat.

MONOGRAFIES

Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, núm. 34, Olot: Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 2025, 468 p.

BUSQUETS, Lluís,
Un món de mones, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 94 p.

DRAMMEH, Mari D.,
Així t'ho explico, Barcelona: Wanafrica, 2025, 76 p.

GUARDIOLA, Gaspar,
La Garrotxa inèdita. Primera part, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 158 p.

Les papallones diürnes de la garrotxa, Olot: Associació Naturalista i Ecològica de la Garrotxa, 2025, 58 p.

RUA, Josep,
Incert final, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 120 p.

VALLS, Josep,
Històries de seminari (Girona, 1955-1962), Cassà de la Selva: Gavarres, 2025, 167 p. (El Caliu de la Memòria; 14)

CONTES IL·LUSTRATS / NOVEL·LA GRÀFICA

NOGUÉ, Jen,
Hug, l'erició aventurer, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 19 p.

REIXACH, Josep M. i ALGUERÓ, Tavi,
Poca broma, Tim!, Olot: Faràndula Ràcing Team, 2025, [12] p.

ARTICLES

ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA,
"Bibliografia temàtica garrotxina (setembre 2022-octubre 2024)", *Annals del Patronat...*, p. 425-459.

BARNADAS, Joan,
"Olot, de la dictadura a la república (1923-1931)", *Annals del Patronat...*, p. 127-157.

BAYONA, Lluís,
"La restauració de la coberta i la realització del nou Museu-Tresor Parroquial de Sant Esteve", *Annals del Patronat...*, p. 191-214.

CLARÀ, Tura,
"Les escoles de nenes a Besalú", *Annals del Patronat...*, p. 43-64.

GELIS, Pere,
"Camins i viatges de principis del segle XX a les altes valls del Fluvià i el Brugent: Sant Miquel d'en Bas i Sant Pere de Falgars", *Puigsacalm. Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 165, abril-juny 2025, p. 8-9.

GIRONA, Ramon i CASACUBERTA, Margarida,
"L'imaginari rural català en el cinema i la literatura d'autora a les primeres dècades del segle XXI. Una aproximació", *Journal of Catalan Studies*, vol. 1/25, 2024, p. 13-31.

GUTIÉRREZ, Jesús,
"Aproximacions sobre l'evolució del règim senyorial i el domini de l'aigua", *Annals del Patronat...*, p. 111-125.

MARTÍ, Laia,
"Oficis i establiments antics: Bugaderia Dolors Foraster", *Puigsacalm. Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 165, abril-juny 2025, p. 5-7.

MURLÀ, Josep,
"L'església i el convent del Carme d'Olot, durant els períodes d'exclaustració dels carmelites (1821-1892)", *Annals del Patronat...*, p. 11-42.

PALMADA, Guerau,
"Guerra Civil (1936-1939) i Postguerra a Mieres (la Garrotxa)", *Annals del Patronat...*, p. 159-190.

SELLES, Narcís,
"L'Escola d'Olot i la construcció d'una tradició", *Annals del Patronat...*, p. 65-109.

SOLÀ, Xavier,
"Els oficis de la fusta en el segle XVII. Fusters, escultors i serradors al Gironès, la Garrotxa, la Selva i l'Empordà: fabricar mobles, confeccionar retaules i construir cases", dins *Moble: territori, tradició i Nova Artesania*. Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble-Ajuntament de Barcelona, 2024, p. 201-219.

VILAR, Josep,
"El Casot del Trull de Beget, cau de lladres", dins *XLVII Embardissada...*, p. 15-21.

TEXTOS ELECTRÒNICS

XLVII Embardissada. Beget-Salarsa-castell de Rocabruna-coll de Malrem-Can França-el Trull-Beget, Olot: Centre Excursionista de la Garrotxa, abril 2025, 31 p. Disponible a: <<https://ceolot.cat/embardissada/planol-embardissada/>>

LEEMANS, Enric,
"Port de mer au coucher du soleil, còpia de l'obra Porto con 'Villa Medici'", 12 mesos, 12 obres. Museu d'Art de Girona, 483, març 2025. Disponible a: <<https://museuart.cat/exposicions/un-mes-una-obra/>>

Repertori de fons Sobre dos poemes de Mercè Devesa

Breviari

Text prové del llatí *textum*, derivat del verb *texere* que significa teixir. La relació entre el text i l'univers del tèxtil es remunta als orígens del mite i de la poesia. En la mitologia grega, posem per cas, hi tenim Aracne, Penèlope, Ariadna, Cloto, Làquessi, Àrtropo. Tots aquests personatges de la mitologia clàssica estan relacionats d'una manera o altra amb l'art del teixir i del filar, i tenen un paper simbòlic molt potent. La nostra consciència lingüística té molt arrelada l'associació entre el teixir i el text literari. "Damunt

"Les serres pairals" i "Fajol". A "Les serres pairals", a través de la personificació, la poeta ens parla de l'arribada de la primavera i ens descriu l'esclat de colors, olors i sons que hi ha en el paisatge muntanyós (serres) on ella se sent arrelada (pairals). El paisatge es vesteix i broda i teixeix.

LES SERRES PAIRALS

Les muntanyes olotines / de bellesa tan gentil / amb verdors esmaragdines / se vesteixen per l'Abril.

Sos vestits la primavera / matisa de rics colors / i broda, cantant riallera, / les randes amb belles flors.

I amb les catifes formoses / i la llum del bon matí / teixeix gases vaporoses / blavejants com flor de lli.

Damunt de ses altes testes / de celsties transparents / hi blanquegen les congestes / com caputxes escaients.

Són finament perfumades / de farigoles i pins / i arengues de flors gemades / espígols i romanins.

Fresc oreig hi remoreja, / hi refilen rossinyols / i la natura hi salmeja / fresques fonts i rierols.

I a dins de cada boscúria / ocellets refiladors / concerten bella cantúria / vora el niu de sos amors.

Ses belleses són immenses / en son color transparent / i les llums hi són intenses / a mig dia i sol ponent.

Recorden de ma infantesa / falaguers il·lusions, / bells somnis de juvenesa / i primerenques cançons.

En tot temps de nit i dia / jo les contemplo amb encís / me plau fruir sa poesia / que recorda el Paradís.

A "Fajol", la metàfora cus el poema i ens parla de la bellesa, "randa divina", i la fragilitat, "aquest teixit tan fi", de la flor blanca, "teixida amb fils d'una alba resplendent", del fajol.

FAJOL

El fajol ha florit, randa divina / teixida amb fils d'una alba resplendent; / -sedosa mantellina- / que es posa la tardor, místicament.

El fajol ha florit, cada flor xica, / és una ondeta sobre el verd coixí. / i Quants dies de treball per fé una mica / d'aquest teixit tan fi!

En un monogràfic sobre la introducció de la impremta a Barcelona el 1473, publicat en el número 85 de la revista *Recerques*, l'especialista en codicologia Josep Antoni Iglesias-Fonseca, de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), anota l'existència d'un **postincunable** en un fons patrimonial garrotxí.

L'obra conté el colofó de l'impressor alemany Joan Rosembach, fet a Barcelona el 19 de novembre de 1520, i s'ha identificat com un dels dos únics exemplars coneguts d'una edició contrafeta, sense llicència.

El passat 18 d'abril, va morir **Judit Sabido-Codina** (Olot, 1992-Sant Esteve Sesrovires, 2025), investigadora i docent a la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat de Vic (UVic-UCC). Doctorada amb la tesi *El tiempo como núcleo base de la construcción conceptual del pensamiento histórico*, defensada l'any 2021 al Departament de Didàctiques Aplicades de la UB, mantenia una acreditada trajectòria acadèmica en el camp de la didàctica de la història.

El musicòleg Raúl Angulo Díaz, editor del recull *José de San Juan (1687-1735). Villancicos. Vol. I* (Ars Hispana, 2025), ha verificat l'origen olotí de qui fou mestre de capella de la seu de Sigüenza i del monestir de las Descalzas Reales de Madrid, gràcies a les dades que consten en el seu testament. L'àlies correspon a **Josep Joanetes Serra i Santaló** (Olot, 1687-Madrid, 1735), escollit per la destresa mostrada, tot i que un decret de Felip V prohibia als catalans ocupar càrrecs honorífics i públics en el regne de Castella. El seu nebot i hereu **Josep Bach Joanetes** (Olot, 1710-Madrid, 1771) també va destacar com a organista.

LES SERRES PAIRALS

Les muntanyes olotines
de bellesa tan gentil
amb verdors esmaragdines
se vesteixen per l'Abril.

Sos vestits la primavera
matisa de rics colors
i broda, cantant riallera,
les randes amb belles flors.

I amb les catifes formoses
i la llum del bon matí
teixeix gases vaporoses
blavejants com flor de lli.

Damunt de ses altes testes
de celsties transparents
hi blanquegen les congestes
com caputxes escaients.

Són finament perfumades
de ferigoles i pins
i arengues de flors gemades
espígols i romanins.

Fresc oreig hi remoreja,
hi refilen rossinyols
i la natura hi salmeja
fresques fonts i rierols.

I a dins de cada boscúria
ocellets refiladors
concerten bella cantúria
vora el niu de sos amors.

Ses belleses són immenses
en son color transparent
i les llums hi són intenses
a mig dia i sol ponent.

Recorden de ma infantesa
falaguers il·lusions,
bells somnis de juvenesa
i primerenques cançons.

En tot temps de nit i dia
jo les contemplo amb encís
me plau fruir sa poesia
que recorda el Paradís.

MARIA MERCÉ DEVESEA

MARIA MERCÉ DEVESEA
Poetessa olotina i col·laboradora de REVISTA d'Olot premiada en el Concurs de Poesia femenina de "La Dona Catalana"

un cel de fil / amb unes vores fetes de puntes de coixí" (Maria-Mercè Marçal), "I he de teixir, fent servir paraules sàvies, les teles del futur" (Sylvia Plath), per exemple.

Quan entrem en el llenguatge metafòric, les possibilitats significatives de l'univers del tèxtil i de la costura són immenses. Ens trobem amb un gran ventall de sentits polisèmics per a teixir, brodar, cosir, fils, agulles, ordits i trames, telers, traus, sutures...

En aquest apunt, posaré fil a l'agulla per parlar de dos poemes de Mercè Devesa (Olot, 1909-Barcelona, 1988) on s'hi troba aquesta relació metafòrica com a base de l'expressió poètica. Es tracta de

Rosa Vilanova

Apunts i repunts naturals

L'aigua, també és verda

Ara que ens estem recuperant d'una de les sequeres més severes de les últimes dècades, és moment d'analitzar amb calma què ha succeït, identificar les afectacions que s'han esdevingut i preparar-nos per afrontar, sense presses ni pressió, els nous episodis que segur que vindran. Un dels àmbits interessants a tractar és la relació entre l'aigua de pluja, la que llisca pels rius o s'acumula en els aqüífers, amb la creixent massa forestal que tenim a la Garrotxa.

Segur que haureu escoltat més d'una vegada el següent comentari: "És clar, amb tant de bosc, els arbres es queden l'aigua i no en baixa pel riu". Què hi ha de cert en aquesta afirmació? En primer lloc cal dir que el cabal circulant de rius i rieres ve condicionat, sobretot, per les precipitacions. Ho estem comprovant aquesta primavera. Però també són determinants altres factors, alguns antròpics, com el nombre, el volum total i l'època de les extraccions per a usos agrícoles, industrials i urbans, i d'altres biofísics, entre els quals el que apuntàvem, l'aprofitament hídric de la vegetació que cobreix les nostres muntanyes. És aquí quan apareix un concepte ben interessant, el de *l'aigua verda*, en contraposició al d'ús més corrent d'*aigua blava*. *L'aigua verda* és aquella part de la precipitació que cau al bosc i acaba retornant a l'atmosfera a través de la mateixa vegetació, ja sigui per evaporació directa de l'aigua a la superfície de les fulles, tiges i troncs o bé per la que queda retenguda temporalment en el sòl i que les plantes aprofiten en el procés de transpiració. Per la seva banda, *l'aigua blava* és la proporció d'aigua que no fa servir la vegetació, la que s'escorre pendent avall o s'infiltra per alimentar els aqüífers. La proporció entre un i altre tipus d'aigua dependrà de l'històric de precipitacions i de com plou. Si ho fa de manera suau i perllongada,

les plantes ho agrairan i la quantitat d'aigua verda serà major. En canvi, una pluja forta generarà més escorrentia que alimentarà, sobtadament, els cursos d'aigua superficial amb la probabilitat de provocar més danys per erosió i esllavissades del terreny.

En l'actual context de canvi climàtic convé incidir en la proporció d'aigua verda i aigua blava que ens interessa, i l'única manera és fer-ho mitjançant una correcta gestió forestal. Tenint en compte que, en general, els boscos de la comarca presenten una densitat molt elevada de peus, especialment els alzinars

no pas de productivitat, tenint en compte el tipus de bosc, la seva estructura i la seva situació (pendent i orientació), de tal manera que no es vegi compromesa la multifuncionalitat del bosc, la resiliència que presenta al canvi climàtic i el manteniment dels serveis ecosistèmics que ofereix. El problema rau en què s'executen poques actuacions d'aquestes característiques, bàsicament perquè no surten rendibles als propietaris forestals, tot i les ajudes públiques que es convoquen anualment a través del Centre de la Propietat Forestal. També és cert que

muntanyencs, l'actuació més recomanable seria rebaixar la densitat arbòria per mitjà d'aclarides selectives que preservin els arbres més ben desenvolupats i eliminin els arbres dominats o de menys vigor. Per planificar aquestes intervencions, disposem dels anomenats Instruments d'Ordenació Forestal (IOF), el més corrent dels quals és el Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestal (PTGMF). Aquests documents permeten planificar les actuacions forestals a escala de finca. Quan es van crear, aquests plans tenien un deix que prioritza la producció de fusta, però les necessitats ecològiques i socioeconòmiques actuals els exigeixen un enfoc més holístic i transversal. Les aclarides selectives s'haurien de fer amb criteris tècnics i científics,

la sequera ja ha fet una tria. Molts arbres han mort, sobretot els situats en caires o vessants de sòls prims, i això ha rebaixat la densitat de la massa forestal. La gestió d'aquests rodals també es fa necessària de cara a la prevenció d'incendis forestals.

En la relació entre aigua i boscos, la unitat d'actuació no ha de ser ni municipal, ni comarcal, sinó a escala de conca o subconca, i s'ha de gestionar utilitzant models ecohidrològics fiables. Sense aigua no hi hauria boscos, i viceversa. Hem de tenir tots clar que si *Aulot è molt verd*, tal com ens agrada que sigui, és gràcies a l'aigua verda.

“Les aclarides selectives s'haurien de fer amb criteris tècnics i científics, no pas de productivitat”

Foto: Josep M. Muñoz.

A l'entrada de Sant Feliu de Pallerols, un cartell ens assabenta que entrem en "territori remença". La referència, que no sé si tots els passavolants entenen prou bé, és del tot pertinent: el medievalista Paul Freedman explica que la Garrotxa, el territori que les fonts coetànies anomenaven la Muntanya, va ser "el punt neuràlgic del moviment de pagesos sotmesos a servitud, els remences, que volien alliberar-se de la condició servil i dels abusos senyorials". A més, a Sant Feliu de Pallerols hi va residir i morir el cabdill remença Francesc de Verntallat, un personatge clau en la revolta pagesa de la segona meitat del segle XV que va acabar amb l'abolició de la servitud personal i dels mals usos feudals amb la Sentència arbitral de Guadalupe (1486). Fa pocs anys, el 2021, la historiadora Rosa Lluç va comissariar, a Can Trona, una exposició amb l'explícit títol de 'Remences. Una lluita per la llibertat', que destacava la importància d'aquest combat de la pagesia medieval catalana. Un combat, que se situa, per dret propi, dins una genealogia de causes a reivindicar en la història del país (encara que podem preguntar-nos fins a quin punt hi és present).

Aquesta consideració "positiva" de la revolta dels remences em servia per respondre la pregunta que

m'havia fet en passar per Sant Feliu: ¿per què no hi ha cap cartell a l'entrada d'Olot que reclami que som en "territori carlí"? Al capdavant, ¿la defensa de la Muntanya –un territori difús que realment va existir– que va dur a terme Verntallat en la primera revolta remença, no podria ser vista com un precedent, tan llunyà com es vulgui, de la defensa que van fer-ne Savalls i companyia durant les guerres carlines del segle XIX? Però en la nostra visió, la comparació és impròpia: els carlins no duïen a terme, precisament, "una lluita per la llibertat", sinó que, des de la Muntanya, tractaven (debades) de resistir els embats de la modernitat.

Una visita recent que vam fer un grup d'historiadors al Cavaller –l'imponent casal bastit el 1787 a l'entrada del poble de Vidrà, al qual la família propietària, els Vila d'Abadal, no acaba de trobar un ús sostenible– em va fer veure de nou la necessitat que tenim d'explicar històricament el carlisme, no per reivindicar-ne el combat ideològic, sinó per entendre'n les raons i la complexitat. Tal com conta Marian Vayreda en un llibre que no ens hauríem de cansar de reivindicar, *Records de la darrera carlinada* (1898), el Cavaller de Vidrà va esdevenir quarter general de Savalls –la seva fuga quan va ser-hi encerclat per les tropes liberals és mítica– i va ser hospital de campanya. El resultat és que tenim els casalots –familiarment emparentats, can Vayreda a Olot, el Cavaller a Vidrà–, però ens falta l'impuls polític i els recursos econòmics per fer-ne uns, tanmateix imprescindibles, centres d'interpretació d'un dels moviments polítics i socials més decisius de la Catalunya contemporània. Caldria posar fil a l'agulla.

"em va fer veure de nou la necessitat que tenim d'explicar històricament el carlisme"

POSTDATA. En un "cartipàs" anterior, del mes de desembre passat, em vaig sumar a la inquietud expressada per l'arquitecte Xavier Bayona –i compartida per altres pro-

fessionals, com el també arquitecte Arnau Vergés– respecte a l'amenaça d'enderroc que pesava sobre l'edifici anomenat la Torre dels Coloms, una obra de 1891 de l'arquitecte barceloní Gaietà Buïgas situada al capdavant del carrer d'Esteve Vilanova. A finals d'abril, pels volts de Sant Jordi, l'edifici va ser enderrocat sense pietat. Cent trenta anys d'història urbana eliminats d'un cop, reduïts a un munt de runa. El regidor d'Urbanisme, Jordi Güell, va explicar que "el Planejament Urbanístic d'Olot actual atorga drets urbanístics als propietaris d'aquest sector i ells n'han fet ús i han decidit enderrocar l'habitatge". De manera que, quan el propietari va demanar-ne la llicència, "nosaltres ens hem vist obligats a donar-la". En resum: "no es tracta d'un habitatge que estigui protegit pel Planejament i, per tant, no s'hi ha pogut fer res com a Ajuntament".

Honestament, aquesta no és la resposta que jo esperaria d'un responsable municipal. O no pas tota. Perquè l'explicació que dona és correcta. Però m'hauria agradat que la complementés amb una afirmació del tipus: "Amb tot, no ens sembla bé i hem de fer el possible perquè no torni a passar. Haurem de revisar si, en el catàleg municipal, hi són tots els edificis que paga la pena de protegir. O si cal fer-ne una actualització, que reculli noves sensibilitats i experiències en la protecció del patrimoni. D'altra banda, ens comprometem en el futur a obrir un diàleg amb els promotors immobiliaris quan un edifici de característiques semblants es vegi compromès, perquè els valors urbanístics i arquitectònics que configuren la ciutat es mantinguin". Si política és pedagogia, amb l'enderroc desafortunat i irreversible de la Torre dels Coloms s'acaba, sens dubte, de perdre una ocasió immillorable per fer-ne. Una bona llàstima.

Josep M. Muñoz

Del dinou al vint-i-u La pluja fina s'aprofita tota

Em falta coneixement i perspectiva històrica per discernir si el papa Francesc, que ens acaba de deixar, haurà estat tan transcendent com ho van ser Joan XXIII i Lleó XIII o si el recordarem només per la seva bonhomia i senzillesa. La realitat és que la seva elecció va aixecar grans esperances, que no s'han acabat de concretar. Marxa i els clergues no es poden casar, ni hi ha diaconeses, ni s'han *sagramentalitzat* les noves famílies, ni l'Església és més sinodal. Tot i així, el papat de Francesc ens fa ser optimistes perquè sabem del poder transformador que té la pluja fina, els símbols, les picades d'ullet i, sobretot, les petites decisions del dia a dia.

No cal anar a Roma ni a la perifèria del món cristià per constatar la transcendència que va tenir, per al trànsit pacífic de la dictadura a la democràcia i la reconciliació de molts olotins amb l'Església catòlica, el nomenament de Salvador Batalla com a rector de la parròquia rural de Sant Cristòfol les Fonts. Des de la perifèria d'Olot i la modesta capella nova dels afores, va acollir els cristians desencisats que es delien per fruit dels canvis modernitzadors que anunciava el Concili Vaticà II i que la parròquia de Sant Esteve no només no implantava, sinó que condemnava. Des d'aquell racó, va sacsejar la ciutat. Va obrir el setmanari d'acció catòlica *Olot Misión* als olotins que no combregaven amb la dictadura, als que lluitaven per la llibertat i la democràcia i als que defensaven la identitat i la llengua catalana. Estaria bé, i seria de justícia abans no sigui massa tard, que els demòcrates i els catalanistes retem a mossèn Batalla el reconeixement oficial del que s'ha fet creditor. Estic segur que els cristians progressistes que ell va guiar i acompanyar s'hi apuntarien joiosos. Seria una bona oportunitat per recordar la feina feta per tota una generació de clergues compromesos amb la gent i la llibertat: penso, des de la meua llunyania generacional, en mossèn Mel; en el caputxí pare Avel·lí Pàmies; en els escolapis Mascaró, Monferrer i Trenchs, i també en els que van deixar el celibat, però no la feina, com en Joan Bonet. I segur que me n'oblido.

Seria una manera indirecta de recordar, també, una colla de capellans que van estar al costat del poble durant les revoltes en favor de la llibertat, la justícia social i la democràcia (entesos aquests conceptes, tan làbils i canviants, com s'entenguessin en cada moment) durant els darrers dos-cents anys. Eren pocs i només aixecaven el cap quan els rectors, tots ultrareaccionaris, fugien a redós dels absolutistes o els carlins. Però van deixar empremta. El mes passat us parlava de fra Hermenegildo de Barcelona, rector a finals del Trienni Liberal; avui, us volia parlar d'Albert Osona, rector regent durant la Primera Guerra Carlina i els anys de llibertat que la van succeir. *L'Ecsorto* que va dirigir als nacionals el dia de la benedicció de la bandera del Batalló de la Milícia Nacional, el 21 de juny de 1841, és molt interessant: a diferència dels rectors titulars, mossèn Osona reconeixia el dret dels ciutadans a dotar-se d'una Constitució i els animava a complir-la. No és estrany, doncs, que acompanyés els obrers olotins en el procés constitutiu del moviment obrer. Ell va fer el sermó de la festa del primer aniversari de la Societat de Mútua Protecció dels operaris de faixes, i va presidir l'ofici i el tedèum per la restauració de la Societat de Teixidors olotina, l'any 1842. El desembre d'aquell any, va formar part d'una Junta Auxiliar que es va formar a Olot per protestar pel bombardeig de la ciutat de Barcelona a mans del general Espartero. Aquest acte li va costar el càrrec, un parell d'anys després.

Només em queden quatre ratlles per parlar de tot el segle XX. I no em vull oblidar de mossèn Pere Pujol, que després de la Setmana Tràgica (1909) va intentar posar en pràctica a Olot l'encíclica *Rerum Novarum*, publicada el 1891 pel papa Lleó XIII, sobre els drets i els deures del capital i els treballadors. Va promoure un sindicat catòlic, una cooperativa obrera de consum, La Auxiliar Obrera, i la instal·lació de la Caixa d'Estalvis.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari 300 anys del Cap de Lligamosques

L'1 de juny de 1725, una crida pública del batlle civil d'Olot –localitzada fa uns anys per l'historiador Miquel Puig i Reixach– va ordenar que no es llancessin pedres ni tronxons en les passades de gegants i altres figures amb motiu de les festes de Corpus. Entre els entremesos que es volien preservar, al costat dels Gegants, la Mulassa i el Ninoi, hi figurava

el Gegantó conegut per *Lligamosques* (actualment, el Cap de Lligamosques).

És la primera referència del nom del personatge local que feia la funció d'esparriot esquivamosques, el capgròs que obria pas entre la gent als Gegants, ben armat amb unes xurriaques o un bastó. Possiblement nascut en el darrer quart del segle XVII, es considera l'esquivamosques més antic de la Catalunya Vella i model de tota la resta.

La Nòria del temps Botigues

Amb el pas dels anys, el mapa comercial de la ciutat d'Olot ha fet un canvi irreversible. Els carrers urbans estaven salpicats de petites botigues que dispensaven queviures, pa, carbó, pesca salada, roba, sabates... Hi havia una relació quasi familiar entre els clients i els amos d'aquest petit comerç, i segurament la gent el coneixia més pel sobrenom o motiu que no pas pel nom que lluita a la façana. Aquestes botiguetes havien anat assolint un protagonisme indiscutible, juntament amb el mercat del dilluns, el Rengle i la plaça Mercat, en les compres quotidianes dels olotins.

El que ha passat en el curs dels darrers vuitanta anys no és cap exclusiva de la nostra ciutat: és extrapolable a la resta de ciutats petites de tot Catalunya. Aquests establiments es varen expandir d'una manera lenta a partir dels anys cinquanta del segle XX, a mesura que les restriccions de la postguerra s'anaven suavitzant, i assoliren el seu regnat absolut en els anys seixanta i setanta. A partir d'aquí, van començar a sonar les alarmes que precedien l'arribada de les anomenades *grans superfícies*. Com sempre passa, en un principi la gent trobà tots els defectes imaginables a aquestes noves botigues: que són impersonals, que ningú no t'explica res, que costa trobar-hi allò que busques... Però els *súpers* havien creuat el Rubicó, i ja res no n'aturaria la implantació en el clos de les ciutats.

Pocs recordem quin va ser el primer, perquè l'arribada d'aquests monstres del comerç es va succeir amb una gran celeritat. Avui, ja no provoquen cap mena de rebuig, ans al contrari: per a molta gent, anar-hi s'ha convertit en una manera de passar el temps lliure (que també ha anat creixent). No és gens estrany veure-hi famílies senceres circulant pels llargs passadissos i encantant-se davant la quantitat infinita de productes a la venda en aquestes botigues modernes. L'èxit accelerat que han tingut es deu especialment a la supeditació, fins quasi l'esclavatge, que la nostra espècie ha assolit en relació als automòbils. A mesura que els pàrquings es desplaçaven als afores de la ciutat, les botigues petites anaven perdent clients. Si algun d'aquests *súpers* no pogués tenir espai per als cotxes, senzillament hauria de tancar. Per una banda, són molt desitjables uns carrers sense trànsit, pol·lució i fresses: segur que ningú no faria fàstics a una ciutat exclusivament per a la gent de peu. D'una altra, ningú renunciaria a l'automòbil. Són els paradigmàtics contrasentits en els que estem immersos.

En l'actualitat, aprofitant que la pandèmia ha passat per totes les ciutats, estem assistint a una altra revolució que, de ben segur, ha vingut per quedar-se: la venda en línia, que, pels que tenim més de vuitanta anys, és com si ens fessin escalar l'Everest.

Domènec Moli

Hem de parlar Crec que hauria d'acabar

Comença la temporada alta: la canaia plega de col·lègit, el sol escaufa fort, els diumenges cap al llostre ballem sardanes al Firal, els grills canten nit i dia... i, agonta anem? Tots fem via cap a marina! A agafar una soleuada i a polir-nos els estauvis amb una bona paiella!

A consevol poble de platja que aneu, con és a punta de middia, no costa gota veure els verenejants com desfilen cap als restaurants en busca de manduca. Hores més tard hi arribem els catalans, tot caminant al·lo al·lo al pic de la calor. Allavontes, amb una bona escaldufada a l'esquena ens asseiem a taula i, collops!, la carta està escrita en anglès, en francès, en alemany o... en castellà! I en català? Poc que la hi tenen! Quina emprejada, osca meta! *Si l'enteneu en castellà, per què la voleu en català? Que en sou, de tiquismiquis, els catalans!*

Els turistes han de saber com es parla al lloc que visiten, als pobles on passen les vacances o, fins i tot, als barris on es queden a viure igual que volen saber què s'hi menja, què s'hi crea, què s'hi balla o com s'hi viu. Us imagineu un turista renegant del Modernisme perquè és massa recarregat? O del pa amb tomata perquè és massa tou? O de les braves perquè són massa picants? Perdoneu, que això ja passa...

Heu de pensar que renunciar a la nostra llengua, ja sigui a la carta d'un restaurant, en un museu o en un establiment de lloguer de bicicletes, també és renunciar a ser qui som. Perquè si tu no vols menjar pa amb tomata, güita, tu t'ho perds, però si no et parlo en català t'ho perds tu i m'ho perdo jo. I resulta que jo no m'ho vull perdre. Eus?

Suara sentia l'actriu Anna Sahun a *Vilaweb* que explicava amb franca tristesa que al seu barri, l'Eixample de Barcelona, tot està pensat per als expats: els comerços, els habitatges, l'oci, els restaurants... I és que ja fa massa temps que tenim l'elefant al quarto. I molts fan veure que no el veuen, fins que al final ja no sàpiguen qui són. Qui som.

Si continuem així, d'aquí a uns anys els turistes, si més no els més enteniments, diran de nosaltres: maliguanyats!, i aniran a visitar d'altres terres més genuïnes. I poder tindran prou raó. Perquè aquí ens haurérem venut l'ànima –i els fuets– al primer que passa. Si volem posar-hi un xic de remei, podem fer nostres les paraules de na fantàstica Maria Jaume, que canta: "Si no m'entens en català, mon chérie, [...] crec que hauria d'acabar..". Au, bon istiu!

Anna Riera i Pijoan

Vivències Arrencaqueixals

Vaig tenir la sort, i aquesta paraula em queda curta, de conèixer molts anys amb la meua àvia Magdalena, mare del meu pare. Hi vaig conèixer durant la infantesa i la joventut, pràcticament fins que em vaig emancipar. I el pòsit dels seus records en la meua memòria em suposa uns sentiments molt preuats. I és que la iaia Magdalena, com li deïem, era tota una personalitat: una personalitat que em donaria per escriure moltes ratlles, però avui em limitaré a narrar una pràctica que ella havia observat de jove i que ens havia explicat moltes vegades. M'ha vingut a la memòria mentre llegia un breu escrit de Josep Pla titulat "El descobriment del dolor", inclòs en el volum 24 de la col·lecció "Obra Completa", d'Ediciones Destino.

En el relat, l'autor explica que va descobrir el dolor quan era una criatura, i que la descoberta es produí a la plaça del seu poble natal, Palafrugell. Recalca que el record són imatges molt precàries, atesa l'edat infantil, però que converses posteriors amb persones de més edat li havien permès fer la detallada descripció que oferia l'article: tracta de la pràctica d'arrencar dents i queixals, de viu en viu, per uns arrencaqueixals ambulants. Per matisar el títol del relat, potser més que una "descoberta" del dolor per part de l'autor, seria la seva "visualització", per la lògica impactant d'un espectacle no apte per a mainada ni per a persones que tendeixin a la blederia.

**"un personal
de galtes inflades,
moltes mig tapades
per mocadors nuats
al cap, feien cua
esperant el torn"**

Pla explica que un bon dia, a la plaça Nova de Palafrugell, aparegué un cotxe espectacular: un tipus de diligència tirada per quatre cavalls molt ben guarnits i, per cridar encara més l'atenció, amb uns alegres esquellerins. El carruatge era pintat de color groc i decorat amb escenes pastorals que induïen a la tranquil·litat; les obertures eren vidriades i

amb cortinetes. Un cop aturat el cotxe al bell mig de la plaça, el cotxer baixà del pescant i sortiren tres individus per la part posterior, l'amo i dos ajudants. El primer es presentà com a dentista, disposat a arrencar de les boques afectades tot allò que calgués, i els ajudants, armats amb instruments grossos i polits, un fiscorn i un trombó, disposats a afogar amb el so estrident els crits de dolor dels –mai més ben dit– pacients. Tots tres parlaven en francès i, en començar la sessió, el primer va treure la testa per la finestra i va ordenar als músics que es trobaven a l'exterior: "Sonnez, messieurs!". Arrencaren amb una música que tenia aires de marxa militar molt sorollosa que emplenà tot l'àmbit de manera imperiosa, impedit que els crits de dolor del pacient arribessin a orelles dels futurs clients i dels acompanyants, que esperaven el torn amb els ànims sota mínims. Una de les vegades, el queixal es devia resistir i els gemecs del pobre desgraciat arribaren fora del carruatge. Això provocà que el "dentista" tornés a treure el cap per la finestra per increpar els músics: "Sonnez plus fort! Sonnez plus fort! Nom de Dieu!". Bufaren a ple pulmó i ofegaren els crits de dolor. Malgrat això, la clientela no sortí corrents.

He dit a l'inici que la lectura de l'escrit d'en Pla m'havia recordat allò que la iaia Magdalena ens havia explicat moltes vegades. Era filla dels qui havien regentat el cafè de Plaça, a la nostra plaça Major, i hi va viure fins al casament. Ens deïa que alguns dies de mercat, que es feia en aquella plaça, se situava en un racó un carruatge cobert per una lona per tapar visions desagradables, on s'arrencaven dents i queixals, de viu en viu. Perquè no se sentissin els crits dels pacients, un parell de laïtrums eixordaven el personal amb una trompeta i un tambor, i un personal de galtes inflades, moltes mig tapades per mocadors nuats al cap, feien cua esperant el torn.

La meua iaia, nascuda el 1880, i en Pla, nat el 1897, eren pràcticament coetanis i té una certa lògica que una pràctica curativa tan impactant els quedés gravada a la memòria. És més difícil d'explicar la gran diferència de faramalla entre el que

es feia a Olot i el que es feia a Palafrugell, encara que es tingui en compte l'habilitat narrativa de Josep Pla, molt superior.

Aquesta pràctica descrita ens pot semblar molt llunyana en el temps, però molt propera en la història. Només de pensar-hi, venen ganes de donar les gràcies als dentistes actuals i desitjar que la seva patrona, santa Apol·lònia, ens els mantingui molts anys!

Joan Tresserras